սղման եւ ամփոփման եւ տարից նմանողութեան բազում օրինակներ ուր լեզուն որոշապէս կորուած է իր աղուոր յատկութիւնները, բայց եւ այնպէս անիկա իր ամբողջութեանը մէջ այնքան ընտիր տարրեր եւ բնիկ գեղեցկութեան գծեր անվիճար պահած է որ կրնայ իրաւամբ նկատուիլ քիչ մը աղօտացած պատկերը հին դարուց ոսկեղէն հայերէնին։

Զմոռնանք այն կարեւոր իրողութիւնը թէ մեր ոսկեղէն մատենագրութիւնը սահմանափակ գրականութիւն մ'է, եւ շատ մը բառեր ու խօսքեր որք կային խօսուած բարբառին մէջ՝ պատեհութիւն չեն ունեցած մուտ գտնել գրաւորին մէջ։ Գիշենք նաեւ թէ մեր առաջին մատենագիրներն աղնուականութեան չափանիշ մը ըմբռնած էին որով կը դատէին ու կ'ընտրէին կամ կը մերժէին լեզուին տարրերը. չենք կրնար ըսել թէ անոնք երբեմն չսխալեցան այս չափանիշին համեմատ վարուելու. տեղ — թէ չմերժեցին մերթ ինչ որ լաւագոյն էր, առաջնորդուելով իրենց ժամանակին կամ ընկերային շրջանակին լեզուական նախապաշարումներէն։ Լեզուին ընդարձակ ուսումնասիրութիւնը այսօր կարող կ'ընէ մեզ եւս հայ աղնուականութեան եւ հաւատատութեան չափանիշ մը յղանալ եւ ըստ այնմ ըսել թէ արդարեւ կան շատ մը դատական բառեր որք մեր լաւագոյն մատենագիրներէն չգործածուեցան, բայց կրնային գործածուած ըլլալ, գործածուած պէտք էին ըլլալ։ Մենք կը զգանք թէ "շուրթն" եւ "շրթունք" ոեւէ առաւելութիւն չունին "պլոուկն" եւ "պոկունք" բառերուն վրայ, օրինակի համար։ Ցեսանք դէպքեր ալ ուր գաւառականը մեզի կ'ընծայէ ձեւ մը, արմատ մը, այնքան ընտիր որքան ոսկեղենիկ դասականը, ինչպէս "ցուր" եւ "լուր" (ցիր եւ լիր)։

Երբեմն դժուար է որոշել իսկ թէ որը, գաւառականը թէ դասականը պէտք է հնագոյն ձեւը համարիլ.

Ակնայ "անքոտ"ը թէ դասականին "անքատ"ը.

Ակնայ "խոբուրիլ"ը թէ դասականին "խարուրիլ"ը.

Ակնայ "շոգշոգաճ"ը թէ դասականին "շոգշողալ"ը։

Վստահ ենք, ինչ ինչ դէպքերու մէջ, թէ գաւառականն է աւելի վաղնջականը, զ. օ. էէրէյանամը քան էրէյ-իմը եւ Խրոնք-ը քան Խոտ-ը։ "Փառ" եւ "զորք" կը վկայեն թէ գաւառականին մէջ երբեմն բառին նշանակութիւնը աւելի հին ու նախնական առումն ունի քան գրաբարին։

86. Եզրակացութիւնը ուր կը բերեն զմեզ այս դիտողութիւնք այն է թէ գաւառական բարբառներու շատ մը այլազան ու պէտպէս երեւոյթներու խորը կը մնան միութեան հիմնական գծերը, եւ թէ մէկ հայերէն լեզու կայ, որ ոչ գրաբարն է եւ ոչ աշխարհաբարը իր այս կամ այն փուլին մէջ, եւ թէ հայ լեզուին ճոխ ու աղուոր ամբողջութիւնը ճանչնալու համար հարկ է բոլորը ուսումնասիրել։ Շատ բազմութիւն են այն հարազատ բառերը որք գրաբարին անծանօթ են եւ որոց շնորհիւ միայն կարելի է հայ լեզուին կատարելութիւնն եւ մեծութիւնը գնահատել եւ մանաւանդ կարենալ սատարել անոր անգրագոյն կատարելութեան ու մեծութեանը։

(Շարունակելի) Մ. Ս. ԳԱՐԲԻԼԵԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գեղարդեանի Հ. Գրիգոր Վ. Գովրիկեան. 225։ — Հեռագիրներ. 227։ — Նամակներ. 229։
ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ — Զաքարիա Եպիսկոպոս Գնունեաց եւ իւր տաղերը. 231։ — Մխիթար Գոշի Դատաստանագիրքը եւ Հայոց հին քաղաքացիական իրաւունքը. 239։
ՊԱՏՄԱԿԱՆ — Տրդատէ Ուրտաշէս ժամանակագրական դիտողութիւններ. 241։
ԳՐԱԿԱՆ — Ռուսահայոց նորագոյն բանաստեղծները. 246։
ԼԵԶՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ — Ակնայ գաւառաբարբառը. 252։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՂ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԽՄԲԱԳԻՐ
Հ. ՌԱՓԱՅԷԼ Վ. ՊԱՐՈՆՅ
ՎԻԵՆՆԱ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

digitised by A.R.A.R.@